

Forleggerforeningen

Høringssvar til NOU 2023:19 «Læring – hvor ble du av i alt mylderet?»

Forleggerforeningen vil takke ekspertgruppen for en gjennomarbeidet rapport. Det er særlig gledelig at den tar personvern på alvor, og plasserer barn og unges læring i sentrum.

Forleggerforeningen er allikevel bekymret for at rapporten i liten grad hensyntar at elevene i skolen kombinerer digitale og analoge læremidler. Forlagene opplever at deres kunder, lærere og skoleledere, er opptatt av lærerens metodefrihet i undervisningen og ønsker å tilrettelegge for en variert skolehverdag for elevene. Da er det viktig at ikke standardisering og krav til læringsanalyse eller spesifikke betalingsmodeller driver skolen ensidig i retning av et mindre variert utvalg av læremidler.

[Kommentarer til kapittel 8](#)

Forleggerforeningen deler ekspertgruppens bekymring for at elevene skal føle seg konstant overvåket. God læring forutsetter trygghet, og muligheten til å prøve og feile. I mange læremidler er det bevisst valgt å ikke samle inn data. Forleggerforeningen vil understreke at det ikke må legges opp til systemer, herunder betalingsmodeller, som insentiverer bruk av spesifikk teknologi, som for eksempel spillbaserte oppgaver, som driver elevtrafikk til læremiddelet uten at det kan begrunnes i pedagogiske hensyn.

[Kommentarer til kapittel 12 og 13](#)

Forleggerforeningen er glad for at rapporten behandler personvernrettslige problemstillinger på en grundig og systematisk måte. Vi mener i likhet med utvalget at det er hensiktsmessig at det rettslige grunnlaget for å behandle personopplysninger i læringsanalyse i grunnopplæringen tydeliggjøres, og støtter følgelig forslagene til nye bestemmelser i opplæringsloven, UH-loven med forskrifter og fagskoleloven med forskrifter.

Forleggerforeningen støtter også forslaget om at det opprettes en personvernnorm i skolen, i tråd med forslaget til opplæringslovutvalget og denne NOUen i kapittel 13. Forleggerforeningens medlemmer utarbeider digitale læremidler av høy kvalitet, og hvor rettslige forpliktelser knyttet til barns personvern er ivaretatt og også blir konsekvensvurdert grundig gjennom kommuner og fylkeskommuners anskaffelsesprosesser. Personvernkommissjonen peker på personvernrisikoen ved bruk av åpent tilgjengelige digitale læringsressurser og læremidler i skolen, der skoleeier ikke har et kontraktsavklart forhold til leverandøren. Forleggerforeningen påpeker at det først og fremst er i relasjon til disse tjenestene at en norm vil ha avgjørende betydning.

Forleggerforeningen vil påpeke at en av hovedårsakene til at norske grunnskoler ikke kjøper inn de læremidlene de har behov for, er trang økonomi (NIFU 2023:13, s. 21). I en slik situasjon vil veien mange

steder være kort til å bruke fritt tilgjengelige digitale ressurser. Slik NOUen bemerker, har Datatilsynet pekt på at «leverandører av fritt tilgjengelige tjenester har gjenbruk av personopplysninger som en del av forretningsmodellen sin. Dette tilsier en høy risiko for at personopplysninger blir brukt til formål det ikke eksisterer et rettslig grunnlag for» (s. 119). Forleggerforeningen vil fremheve at det er kostbart å lage digitale læremidler og læringsressurser, og et velfungerende marked med et mangfold av leverandører og et bredt tilbud fordrer økonomisk handlingsrom i kommunesektoren til å kjøpe inn læremidlene. Produsenter som står bak fritt tilgjengelige tjenester vil måtte hente inntjening andre steder, og ofte i videreformidling av persondata. Slik har personvernrisikoen i dag også en side til finansieringssituasjonen for læremidler.

Forleggerforeningen støtter forøvrig IKT-Norge i at man i arbeidet med en sektornorm må involvere både leverandørsiden og andre interessenter. Dette vil styrke forutsetningene for en godt gjennomarbeidet norm som gir konsistent behandling av ulike typer personvernopplysninger uavhengig av valg av læremiddel.

Kommentarer til kapittel 14

Betalingsmodeller

Forleggerforeningen støtter ekspertgruppens anbefaling og mener at det er nødvendig med en grundig konsekvensutredning av bruksbaserte betalingsmodeller, og vil understreke at læremiddelforlagene og andre leverandører av digitale læremidler må involveres i denne utredningen. Bruksbaserte betalingsmodeller innebærer dårlig forutsigbarhet og til dels stor risiko på inntektssiden for leverandørene, noe som igjen vil påvirke investeringsevnen i nye teknologier. En bred og umiddelbar tilgang til et mangfold av norskutviklede læremidler for lærere og elever på kort sikt, vil måtte balanseres mot denne risikoen. Modellen vil kunne virke mot formålet og medføre et innskrenket mangfold både av leverandører og læremiddeltypen på lengre sikt.

Også kvaliteten på læremidlene vil direkte kunne påvirkes av at betaling knyttes til bruk av tjenestene, og denne koblingen må undersøkes i en utredning. Hvis bruk skal være styrende for betaling, vil dette kunne føre til dårligere pedagogisk og didaktisk kvalitet i læremidlene, særlig dersom betalingen knyttes til ikke bare pålogginger per dag (slik som i AVT-prosjektet), men til presis elevaktivitet og adaptive teknologier.

En bruksbasert betalingsmodell som kobler leverandørenes inntjening direkte til elevaktivitet, kan føre til at leverandører bygger inn funksjonalitet som oppfordrer til hyppig og omfattende bruk og øker elevenes skjermtid fremfor å oppfordre til lesing og utforskning. Slik funksjonalitet kan måtte prioriteres fremfor læring, variasjon og pedagogisk hensiktsmessighet, hvis prismodellen fører til at det er disse mekanismene som gir nødvendig inntjening for læremiddelprodusentene. Forleggerforeningen advarer mot en rask utrulling av slike modeller. Læring bør alltid prioriteres foran økonomiske hensyn og datafangst for læringsanalyse.

Ekspertgruppen mener «det bør settes i gang et arbeid for å utrede hvordan det kan bli mer attraktivt for leverandørene å tilby mer fleksible prismodeller» (s. 129). Forleggerforeningen stiller seg spørrende til relasjonen som skapes mellom læringsanalyse på den ene siden og betalingsmodeller for læremidler på den andre. Det er uklart hva anbefalingen om å legge til rette for bruksbaserte prismodeller for digitale læremidler» baserer seg på, og hvordan dette knytter seg til ekspertgruppens mandat.

Kvalitetskriterier

Ekspertgruppen mener det må på plass «et støttesystem for å vurdere kvalitet i læringsanalyse, og for å legge til rette for en bruksbasert prismodell». Ekspertgruppen påpeker at dette ikke er tenkt som en godkjenningsordning, men skriver allikevel at «behovet for sentralisert støtte for å vurdere kvalitet og egnethet har økt» (s. 130). Forleggerforeningen mener at det er avgjørende at det ikke etableres et system som nærmer seg en godkjenningsordning for læremidler. En slik ordning risikerer å ha utilsiktede konkurransevidende konsekvenser, og kan også virke innovasjonshemmende. Forleggerforeningen mener at nødvendigheten av å sikre elevene læremidler av høy kvalitet sikres gjennom å gi skoler og lærere økonomisk handlingsrom, nødvendig infrastruktur og tilstrekkelig kompetanse for å ta gode læremiddelvalg.

Ekspertgruppen anbefaler at det «stilles krav til leverandørene om å gjøre tilgjengelig brukerrettet informasjon som begrunner og forklarer hvordan ressursene fungerer. Leverandørene må også kunne dokumentere at de tekniske spesifikasjonene i ressursene samsvarer med den brukerrettede informasjonen». Forleggerforeningen forstår intensjonen med anbefalingen, men støtter den ikke. Sammen med andre lovpålagte krav allokere dette ressurser bort fra læremiddelutvikling, og vil være et vesentlig hinder for små norske aktører å komme inn i markedet. Kravene slik de skisseres i utredningen vil virke som et vesentlig hinder for å oppnå ambisjonen om et læremiddelmarked «med grobunn for både store og små leverandører som sørger for innovasjon og mangfold, og som er utviklet for den norske skolen», som ekspertgruppen tar til orde for. Det er også spørsmål knyttet til hvordan ekspertutvalget ser for seg at lærere og skoleledere skal settes i stand til å gjøre selvstendige vurderinger av slike tekniske spesifikasjoner på en hensiktsmessig måte. Dokumentasjon av algoritmer som nødvendigvis må ligge til grunn for læringsanalyse vil potensielt kreve programmeringsfaglig kunnskap hos leseren for å gi noen verdi.

Forleggerforeningen advarer derfor mot et støttesystem som er for omfattende. Vi mener med samme begrunnelse at den kommende tjenestekatalogen må begrense seg til å vurdere om det aktuelle læremiddelet tilfredsstillende lovpålagte krav om personvern, GDPR, universell utforming og parallellitet.

Kontaktinformasjon

Ingvild Brodal

Seniorrådgiver, Forleggerforeningen

ingvild@forleggerforeningen.no

992 52 755